

EL DRET CIVIL DE CATALUNYA

Lluís Puig i Ferriol
Catedràtic de Dret civil

1. El repte de l'actualització del Dret civil català

Amb moriu del desè aniversari de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i atenint-me a l'encàrrec que se m'ha fet, em correspon desenvolupar unes breus reflexions sobre què ha representat aquest decenni per al dret civil de Catalunya. Reflexions que, forçosament, hauran de partir de l'art. 9.2 de la norma estatutària, que, com és de tots prou conegut, estableix que «la Generalitat de Catalunya té competència exclusiva sobre les matèries següents: ... 2. Conservació, modificació i desenvolupament del Dret Civil català». Per raons prou evidents, i que em sembla innecessari haver de justificar, em centraré fonamentalment sobre la modificació i el desenvolupament del nostre dret civil durant els primers deu anys de vigència de l'Estatut d'Autonomia aprovat per Llei Orgànica 4/1979, de 18 de desembre.

L'esmentat art. 9.2 de l'Estatut, quan atribueix a l'òrgan legislatiu català una competència exclusiva sobre la conservació, modificació i desenvolupament del dret civil català, ha fet realitat un desig, que explícitament va formular el II Congrés Jurídic Català de l'any 1971, i més concretament la conclusió 51 de la seva secció primera «Títol Preliminar de la Compilació del dret civil català», en els termes següents: «Ateses les transformacions incessants de les estructures socials i econòmiques que la Compilació ha de contemplar i regular, el Congrés expressa el desig que l'adaptació del Dret Català a aquelles necessitats sigui realitzat mitjançant un procés legislatiu, obra d'un òrgan adequat, que representi fidelment la voluntat democràtica del poble». Però no oblidem que la recuperació de la facultat legislativa en matèria de dret civil, exclusiva segons la norma estatutària, però en tot cas subjecta a les limitacions que es deriven de l'art. 149.1.8 de la Constitució espanyola de l'any 1978, ha vingut a trencar una tradició que ha durat més de dos segles i mig, i, pel que sembla, no és cosa massa fàcil trencar amb aquesta feixuga càrrega històrica, i acostumar-nos a contemplar com a cosa normal i desitjable una situació com l'actual, que permeti a nosaltres, ciutadans de Catalunya, donar-nos el dret que ha de regir els aspectes fonamentals de la nostra vida privada, segons els criteris predominants a la societat i a la família catalana dels nostres dies.

La situació del dret civil català, fins a arribar a l'Estatut d'Autonomia de l'any 1979, és prou coneguda. Com a conseqüència de l'anomenada guerra de successió, Felip V parteix de la completa submissió del Principat de Catalunya a la discreció de la nova dinastia que s'instaura a Espanya, que certament li hauria permès suprimir completament totes les institucions catalanes i tot el dret que fins aleshores regia en el nostre territori. Però una mica a darrera hora es fa veure al Monarca que la supressió

del tradicional dret civil català, o sigui «*la anulación de las leyes y costumbres antiguas causaría gran confusión en el país*», i aquest fet d'una forma o altra determinaria que l'art. 56 del Decret de Nova Planta restituís a Catalunya el seu tradicional dret civil («*mando, se observen las constituciones que antes había en Cataluña; entendiéndose, que son de nuevo establecidas por este decreto*»). És a dir, que l'esmentat Decret ens restituiria el tradicional dret civil català, però ens el restituïa sense possibilitat de modificar-lo ni de poder adaptar-lo a la realitat canviant, perquè la Nova Planta suprimia els òrgans legislatius del Principat.

Aquesta mateixa situació és la que resulta del Decret de 23 de maig de 1947, que va fer possible la promulgació de la Compilació del dret civil especial de Catalunya, el 21 de juliol de 1960. Ja que el preàmbul de l'esmentat Decret preveia únicament «la compilación de las instituciones forales»; i segons el seu article 3r la futura Compilació s'havia de limitar «*a una sistematización adecuada a las instituciones históricas, teniendo en cuenta su vigencia y aplicabilidad en relación con las necesidades y exigencias del momento presente*». Per tant, la Compilació de l'any 1960 —en teoria almenys— res no podia innovar respecte al tradicional dret civil català, perquè tenia la mateixa finalitat conservadora del dret tradicional (heretada del conegut Decret de Nova Planta). Encara que l'any 1947 la conservació es va convertir en una conservació selectiva, perquè el pas dels anys i dels segles, i els conseqüents canvis socials, havien deixat sense cap mena de vigència un bon nombre de les institucions tradicionals que en el seu moment havia deixat vigents el Decret de Felip V. En tot cas els compiladors varen complir fonamentalment amb encert la tasca conservadora del nostre dret que se'ls havia conferit; i per tal de fer més evident aquest disseny, es remarca especialment que el text compilat de l'any 1960 en res no «deroga» el dret anterior, sinó que es limita a «substituir-lo» (segons la primitiva disposició final I de la Compilació).

I quan, arribats a l'any 1979, no sols se'ns permet conservar el dret tradicional (com ja ens havien permès abans els esmentats Decrets de 1716 i 1947), sinó també modificar-lo i desenvolupar-lo, es produeix una situació certament desitjada per tots, però que ha provocat també una certa problemàtica, que simplificant molt les coses s'ha traduït en una dualitat de posicions.

Una seria la de fer ús de les competències legislatives en matèria de dret civil que es deriven de l'article 149.1.8 de la Constitució i de l'art. 9.2 de l'Estatut d'Autonomia, per tal de donar-nos nosaltres mateixos aquell dret civil que demana la societat catalana de finals del segle XX; que —no cal que ens enganem— és molt diferent de la societat catalana que contemplaven els Decrets de Nova Planta. I segurament la majoria de nosaltres estariem d'acord amb l'afirmació que el dret civil vigent avui dia a Catalunya seria molt diferent, si no haguéssim perdut —a principis del segle XVIII— la facultat de poder legislar en matèries de dret civil.

Una altra orientació és que, si bé és cert que avui es pot modificar i desenvolupar el dret civil català, en aquest punt cal ésser extraordinàriament prudents, perquè qualsevol modificació pot trastocar el sistema jurídic tradicional, que des de fa segles regula la vida privada dels catalans sense que hagi provocat estralls de cap mena. I, per altra part, les modificacions del dret tradicional poden donar lloc que es perdin aquelles institucions que es volen presentar —encara— com a signes d'identitat del dret civil català, com si aquests signes d'identitat haguessin d'ésser vàlids en qualsevol temps i en totes les circumstàncies.

Aquesta dualitat de posicions que ha provocat, en l'aspecte que ara es considera,

l'Estatut d'Autonomia de l'any 1979, té — penso — la seva petita història, l'origen de la qual se situaria en un fet també prou conegut, com és la Constitució republicana de l'any 1931 i l'Estatut d'Autonomia català de l'any 1932. Recordem que segons l'article 16 de la Constitució republicana, Catalunya recuperava, per primera vegada en el present segle, competències legislatives en matèries de dret civil, amb excepció del que disposava l'art. 15 núm.1 de la mateixa Constitució. Aquesta recuperació de potestat legislativa es traduï ben aviat en uns seriosos intents per part de la Generalitat de posar al dia el nostre dret civil, perquè ja en els anys trenta es tenia plena consciència que el tradicional dret català contemplava uns models socials i familiars molt diferents dels que predominaven aleshores a Catalunya.

Però determinats grups parlamentaris intentaren frustrar aquests projectes de modificació del dret tradicional, valent-se d'uns mitjans que —afortunadament— no prosperaren; com era que el Parlament de Catalunya promulgues com a llei el Projecte d'Apèndix de dret català al Codi civil de l'any 1930. La proposta es feia —segons llurs autors— per tal de donar modernitat al dret català, la qual cosa no deixa d'ésser sorprenent, atès que l'esmentat projecte era una nova versió del projecte d'Apèndix de dret civil català al Codi civil de Duran i Bas, que s'ha de qualificar com una clara manifestació del conservadurisme jurídic català. La proposta, sembla clar, no tenia altra finalitat que la d'evitar la modernització del nostre dret civil, d'acord amb els criteris que defensaven els partits majoritaris al Parlament català d'aquell temps; i que cristal·litzaren després en les Lleis de 8 de juny de 1934, sobre majoria i habilitació d'edat, de 14 de juny de 1934, sobre contractes de conreu, de 19 de juny de 1934, sobre capacitat jurídica de la dona i dels cònjuges, i de 7 de juliol de 1936, sobre successió intestada. Totes les quals sí que veritablement comportaren, en les matèries respectives, una important modificació del dret tradicional i constituïren, ensems, un intent prou reeixit de posar al dia el nostre dret civil tradicional.

L'Estatut d'Autonomia de l'any 1979, que ens restituïa per segona vegada la potestat legislativa en qüestions de dret civil, es trobà en una situació diferent, d'entrada, ja que el tradicional dret civil català estava compendiat en la Compilació del dret civil especial de Catalunya de l'any 1960, certament molt superior —almenys tècnicament— al Projecte d'Apèndix de l'any 1930, però en darrer terme una manifestació del conservadurisme jurídic català, imposat no sols pels condicionaments que assenyalava el Decret de 1947, sinó també per la formació jurídica dels principals autors del projecte de Compilació, que, si bé és cert que realitzaren una tasca molt positiva, tingueren una clara preocupació per conservar les institucions més tradicionals i, per regla general, no feren cap intent seriós d'adaptar-les als nous models d'organització familiar que ja en els anys cinquanta de la nostra centúria proliferaven cada vegada més a Catalunya. En tot cas la legislació civil promulgada per la Generalitat republicana, que havia suposat un avanç important en les matèries abans esmentades, no tingué pràcticament cap incidència en el text compilat de l'any 1960, i voldria creure que a vegades per circumstàncies que de cap manera es poden imputar als nostres compiladors. A títol d'exemple podria esmentar que el primitiu art. 250 de la Compilació, referent a l'usdefruit vidual abintestat, tenia un clar precedent en l'art. 23 de l'abans esmentada Llei republicana de l'any 1936; però s'evità, per raons de prudència, esmentar aquest precedent, i si l'art. 250 primitiu passà al text compilat sense obstacles, tal vegada això es produí perquè se li va atribuir com a precedent l'usatge Vídua, que en el context polític del moment no es consideraria un precedent perillós.

En tot cas, el que interessa precisar és que en els anys vuitanta es produeix una situació fins a cert punt paral·lela a la que s'ha constatat abans en relació amb l'Estatut d'Autonomia de l'any 1932. També la Generalitat actual féu uns primers intents, no massa diferents dels que ja s'han esmentat amb referència a la Generalitat republicana, de posar al dia el nostre ordenament civil, fent ús de les facultats de modificació i desenvolupament del dret civil de Catalunya que es deriven de l'art. 9.2 de l'Estatut. Però aquests intents, almenys inicialment, quedaren paralitzats. La qual cosa ha originat una conseqüència, que potser s'hauria de meditar durant uns breus moments. Com és que, a l'època de la Constitució republicana i de l'Estatut d'Autonomia català de l'any 1932, únicament Catalunya prengué la iniciativa d'acomodar el seu dret tradicional als principis constitucionals —principalment els d'equiparació jurídica dels sexes, dels cònjuges i dels fills. Mentre que arran de la Constitució de l'any 1978 i de l'Estatut d'Autonomia de l'any 1979 una iniciativa semblant l'ha portada sempre l'Estat (n'hi ha prou de recordar les radicals modificacions introduïdes en el Codi civil durant els anys 1981 i següents); i amb la perspectiva que donen tots aquests anys, es té més aviat la impressió que les comunitats autònomes amb un dret civil propi s'han limitat a seguir el model estatal, amb un entusiasme força limitat, i amb l'única finalitat de no posar en evidència uns anacronismes jurídics a voltes prou clars.

Tal vegada sigui oportú posar com a exemple del que s'acaba de dir la nova regulació de les donacions entre cònjuges en el nostre dret (vegeu els actuals arts. 20-22 de la Compilació). La innovació no ve imposada per cap motiu de caire constitucional, sinó perquè, des de feia molts anys, la societat catalana refusava el principi prohibitiu de les donacions entre cònjuges, tan romà i tradicional com es vulgui, però evidentment inadequat, com ho acredita el fet que el criteri tradicional mai no va impedir que per mitjans molt diversos, les donacions entre consorts fossin pràctica quotidiana. El motiu de la reforma dels arts. 20-22 de la Compilació —penso— es troba en el nou art. 1.323 del Codi civil, que declara plenament vàlides les donacions entre marit i muller, i que, a la vegada, posava en evidència la inoportunitat de continuar mantenint, en contra de la voluntat de la majoria dels nostres ciutadans, el tradicional sistema romà-català de la nul·litat d'aquestes donacions, amb una estranya possibilitat de convalidació. Però el legislador català de l'any 1984 continua —pel que sembla— pensant encara que el millor és limitar, en la mesura possible, l'eficàcia de les donacions entre cònjuges, tal vegada perquè inconscientment té present el dret tradicional discriminatori, quan el donatari tingui la condició de cònjuge del donant, perquè, en aquest cas, la donació té menys possibilitats d'esdevenir irrevocable que si s'hagués fet a favor d'un estrany, ja que l'actual art. 21 amplia les causes generals de revocació de les donacions en perjudici del cònjuge amb una oportunitat discutible, agreujada encara per l'obsessió de buscar un cònjuge culpable en les situacions de crisi del matrimoni, que encaixen difícilment amb la normativa general que s'aplica a Catalunya en matèria de separació i divorci, un cas —em sembla— prou clar de reforma del règim tradicional feta sense massa convenciment, i que potser hauria de plantejar en un futur no massa llunyà una nova reforma del sistema català de les donacions entre cònjuges.

Aquests condicionaments, i altres que fàcilment s'hi podrien afegir, expliquen que, quan es compleix el desè aniversari de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el balanç que es pugui fer de la tasca realitzada per tal de modificar i desenvolupar el dret civil català ofereixi uns resultats no massa engrescadors. Penso sincerament que

durant aquests darrers deu anys s'hauria pogut fer força més, tant respecte a les institucions que convindria modificar o desenvolupar com pel que fa referència a l'entitat de les reformes introduïdes en el nostre dret tradicional. L'exemple del Codi civil, penso, continua essent vàlid. Certament que en el conjunt de les seves reformes es troben exemples prou criticables; però les reformes s'han fet pensant en les necessitats i en els plantejaments jurídics que predominen a la societat i a la família actuals, i Catalunya i el seu dret civil no poden tancar els ulls davant d'aquesta realitat. Si, com deia fa un moment, el balanç actual és potser una mica migrat, voldria ésser més aviat optimista de cara a l'esdevenidor, especialment pensant en els treballs que actualment es porten a terme, i que crec que constituïran els pilars fonamentals d'un futur i no massa llunyà Codi civil de Catalunya adaptat a la problemàtica jurídica de l'any dos mil (per tal d'assenyalar una data més aviat tòpica).

2. Aspectes concrets de la modificació i el desenvolupament del Dret civil de Catalunya durant els anys 1979-1989

En aquesta segona part del treball, intentaré concretar breument els trets essencials de les reformes que ha experimentat el nostre dret civil des de la vigència de l'Estatut d'Autonomia de l'any 1979. Penso que pot ésser útil considerar, en primer lloc, les reformes introduïdes en el text compilat de l'any 1960, i després fer una referència a les lleis promulgades pel Parlament de Catalunya que regulen aspectes de la matèria civil, la competència sobre la qual és atribuïda a la Generalitat.

2.1. *La reforma de la compilació per Llei 13/1984, de 20 de març*

Com explicita prou clarament el preàmbul del Decret Legislatiu 1/1984, de 19 de juliol, «la Llei 13/1984, de 20 de març, ha establert una sèrie de modificacions en el text de la Compilació del Dret Civil de Catalunya, bàsicament per adaptar-lo als principis constitucionals». Aquesta finalitat primordial determinà la supressió de les disposicions que es trobaven en el text compilat de 1960, que implicaven l'establiment d'unes determinades discriminacions entre les persones per raó del sexe, del matrimoni o de la filiació; però s'aprofità també la reforma per modificar el text de la Compilació com a conseqüència de la nova configuració política de l'Estat espanyol segons la Constitució de 1978, de la introducció del divorci en el dret espanyol i de la inadequació de determinades institucions tradicionals als nostres temps. En les pàgines que segueixen, intentaré fer una breu síntesi de l'abast de les modificacions que es deriven de l'esmentada Llei 13/1984 del Parlament català.

A) Modificacions derivades de la nova configuració política de l'Estat espanyol. El primitiu article 1.er de la Compilació, amb una oportunitat prou discutible, feia derivar la seva vigència de l'originari art. 12 del Codi civil, que com és de tots prou conegut, sancionava la subsistència dels anomenats drets forals no obstant la codificació del dret civil castellà. Aquest punt de vista ja el va refusar encertadament el II Congrés Jurídic Català de l'any 1971, com resulta de la conclusió 22 de la seva secció primera «Títol preliminar de la Compilació del dret civil català», segons la qual «la

vigència de la Compilació neix de la mateixa Compilació, com una llei entre lleis, i no deriva de la Llei de Bases del Codi Civil espanyol ni d'aquest mateix Codi».

Per tal d'esmenar la incorrecció de l'art. 1.^r primitiu, l'exposició de motius de la Llei 13/1984 explicita que «bé que el text de modificació de la Compilació s'encamina principalment a l'adaptació del Dret civil als principis constitucionals, s'ha considerat convenient, i això amb un cert caràcter d'excepcionalitat, de procedir a la modificació de l'article 1 de la Compilació per la importància fonamental i la transcendència extraordinària d'aquest article com a pedra angular de la configuració normativa del Dret privat català». I d'acord amb l'actual estructuració política de l'Estat espanyol, el nou art. 1.^r de la Compilació fa derivar la vigència del dret civil de Catalunya de la Constitució i de l'Estatut d'Autonomia; i s'aprofita igualment la reforma per establir un sistema d'autointegració del nostre dret privat amb una oportuna referència als principis generals que inspiren l'ordenament jurídic de Catalunya. Aquesta modificació de l'article 1.^r és —penso— la més transcendental que s'ha introduït en el text de la Compilació de 1960 i, segurament, condicionarà de manera molt positiva l'esdevenir del nostre dret civil.

L'esmentada reforma de l'art. 1.^r portà necessàriament a donar una nova redacció a las primitives disposicions finals 1.ª i 2.ª de la Compilació, que s'han convertit en les noves disposicions finals 1.ª i 4.ª; i s'hi afegeix una disposició final 2.ª referent a l'eficàcia de la doctrina jurisprudencial del Tribunal de Cassació de Catalunya creat per la Generalitat republicana, i una disposició final 3.ª amb la finalitat d'evitar que les posteriors modificacions del Codi Civil puguin distorsionar el sistema de dret civil català.

Dins aquest mateix apartat es pot incloure la nova redacció que s'ha donat a l'art. 248, l'apartat tercer del qual preveia que «les referències a l'Estat dels articles 913, 956, 957 i 958 del Codi Civil s'entendrà que són fetes a la Generalitat de Catalunya», disposició que ha passat a informar els actuals arts. 2, 27 i 28 de la Llei 9/1987, sobre successió intestada. Però aquesta pretensió de cridar la Generalitat de Catalunya com a darrer hereu abintestat, ha estat impugnada pel Govern central davant del Tribunal Constitucional i no es coneix encara la seva resolució.

També es podria incloure en aquest apartat una consideració derivada de l'art. 16 de la Constitució, que estableix el principi d'aconfessionalitat de l'Estat espanyol, i que pot haver influït en la supressió de la primitiva disposició final 3.ª, que mantenia la competència del Tribunal de Testaments i Causes Pies de la diòcesi de Barcelona, creat el 27 de setembre de 1313. La qual cosa ha comportat la modificació dels primitius arts. 238.2, 240.2 i 241.2, suprimint el tràmit de la intervenció de l'Ordinari de la Diòcesi en els diferents supòsits que s'hi preveuen. Cal pensar que es podria haver aprofitat l'avinentesa per suprimir l'anomenat testament sacramental (vegeu arts. 103 i 104) i el testament davant el Rector (art. 102), respecte als quals els arguments de caire constitucional no tenen massa transcendència; però no cal oblidar les característiques excessivament folklòriques que des de fa ja molt temps presenta el testament sacramental, i que les raons per les quals s'introduí a Catalunya el testament parroquial fa molt temps que han perdut bona part de la seva vigència.

I es pot esmentar finalment que la Llei 20/1984 no introduí cap modificació a l'article 3.^r de la Compilació i, no obstant això, va ésser modificat pel Decret Legislatiu 1/1984, que afegí al precepte el que és actualment el seu apartat segon, que reproduïx essencialment l'art. 7.2 de l'Estatut d'Autonomia, que regula el veïnatge

civil de l'estranger que es naturalitza espanyol en un supòsit particular. Aquesta modificació implica, segurament, una extralimitació per part del Consell Executiu respecte a la delegació legislativa que havia rebut i una possible vulneració de l'art. 149.1.8 de la Constitució i —en tot cas— una duplictat legislativa innecessària, que fàcilment pot comportar més inconvenients que avantatges.

B). El principi d'equiparació jurídica de tots els fills. Dels arts. 14 i 39.2 de la Constitució resulta que un dels principis generals que informen l'actual dret de família espanyol és el d'equiparació jurídica de tots els fills, amb independència de llur filiació; i d'acord amb aquests criteris constitucionals estableix el vigent article 108.2 del Codi civil que la filiació matrimonial, la no matrimonial i l'adoptiva produeixen els mateixos efectes. Aquesta equiparació jurídica de tots els fills ha comportat —respecte al text compilat català de l'any 1960— les següents conseqüències:

—Els primitius articles 4.º i 5.º de la Compilació regulaven l'anomenada investigació de la filiació extramatrimonial i la impugnació de la filiació extramatrimonial, i d'aquesta regulació se'n derivava que les mateixes accions referents a la filiació matrimonial quedessin subjectes a la normativa del Codi civil, que, després de la seva reforma per Llei 11/1981, s'inspira en uns principis coincidents amb els de la normativa catalana sobre filiació. Per raons constitucionals, doncs, no hi havia cap necessitat de modificar els esmentats preceptes de la Compilació. I si es modificaren, amb la finalitat de fer extensiva a la filiació matrimonial llurs disposicions, la reforma es pot considerar ben intencionada, però penso que excessivament simplista. La regulació de les accions de reclamació i d'impugnació de la paternitat, segons que es projectin sobre una filiació matrimonial o no matrimonial, exigeixen una més gran casuística i prudència; i, per consegüent, voldria pensar que els actuals arts. 4.º i 5.º hauran d'ésser objecte de modificació i d'un major desenvolupament legislatiu en el futur.

—En canvi, sí que foren criteris d'ordre constitucional sobre equiparació jurídica de tots els fills, els que portaren a reformar els arts. 46.2 (relatiu a l'escreix), 79.1 (respecte a l'heretament simple), 115 i 116 (que tracten de la fidúcia successòria), 160.3 (en relació amb la substitució exemplar) i 269 (referent a la reserva binupcial), reformes que s'orientaren en el sentit de suprimir el requisit de la legitimitat dels descendents, que exigien els esmentats articles en la seva redacció originària. I els mateixos principis constitucionals portaren a fer extensiva la possibilitat de substituir pupil·larment tots els fills impúbbers (l'art. 156.1 primitiu sols permetia substituir el fill legítim impúber), a derogar l'anomenada incapacitat successòria dels fills il·legítims en els supòsits de l'anterior art. 252 núm. 3 (segurament un dels més desgraciats de la Compilació) i a incloure els fills no matrimonials en els supòsits de restitució del dot *ex art.* 31 núm. 1.

—El primitiu art. 114 establia que llevat voluntat contrària del testador, en la crida genèrica feta a favor dels «fills», sols venien compresos els legítims. No crec que aquest article vulnerés els arts. 14 i 39.2 de la Constitució, perquè l'art. 114 no discriminava legalment els fills, sinó que es limitava a interpretar la probable voluntat del testador. Per aquest motiu no s'imposava reformar el precepte; però si pensem que establia una norma d'experiència, i que la gran majoria de la societat actual està d'acord a suprimir discriminacions derivades de la filiació, que en darrer terme puneix-

xen les víctimes i no els culpables, era aconsellable modificar la interpretació tradicional, per tal d'adaptar-la als actuals corrents socials i familiars. I, per aquest motiu, l'art. 114.1 preveu ara que, llevat que aparegui que és una altra la voluntat del testador, en la crida genèrica feta a favor dels «fills» s'inclouen els matrimonials, els no matrimonials i els adoptius.

—També criteris estrictament constitucionals portaren a modificar els anteriors arts. 124-128, que establien discriminacions quant a la llegítima en funció de la filiació matrimonial, no matrimonial o adoptiva; mentre que actualment es reconeix el mateix dret a tots els legitimaris amb independència de llur incardinació en una família fonamentada o no en el matrimoni (però vegeu l'actual art. 126.2). I respecte a les conseqüències de la preterició errònia dels descendents, es fa extensiva a tots els descendents, amb independència de llur filiació, la possibilitat d'obtenir la nul·litat del testament, en els casos de preterició errònia, que abans sols podien demanar els descendents legítims.

—Quant a la successió intestada, la reforma de l'any 1984 es limità a regular la successió intestada en els casos d'adopció plena (art. 249) i a remetre's a la nova normativa del Codi civil, que ja acollia (segons Llei 11/1981) el principi de no discriminació per raó de la naixença. La Llei catalana 9/1987 actual de successió intestada crida com a hereus del difunt els parents per consanguinitat i per adopció, seguint els criteris constitucionals de no discriminació.

—Pel que fa referència als arts. 170, 174, 176, 177 i 179 la reforma és essencialment formal, ja que per regla general es limita a substituir el qualificatiu de «legítims» (respecte als fills) pel de «matrimonials»; de la qual cosa resulta, no una discriminació legal dels fills extramatrimonials, sinó el manteniment d'una regla sobre interpretació de la voluntat del testador que ha ordenat un fideïcomís i que, en el dubte, s'entén que vol limitar les crides a la filiació derivada d'una unió matrimonial. En aquest punt convindrà fer certes precisions. És possible que, segons el dret tradicional, la limitació de les crides fideïcomissàries a la descendència matrimonial estigués d'acord amb els plantejaments que predominaven en les famílies en les quals era pràctica corrent valer-se de la institució fideïcomissària; però voldria creure que en cap moment no s'ha demostrat que el principi constitucional d'equiparació jurídica de tots els fills valgui per a tots els ciutadans de Catalunya, excepte per als que continuen ordenant substitucions fideïcomissàries. Per altra part voldria remarcar que respecte a una institució tan típicament catalana i d'indiscutible arrel familiar com són els heretaments, s'ha modificat l'art. 79, en el sentit de suprimir el qualificatiu de «legítims» respecte als descendents, i per raons de coherència s'hauria hagut de fer el mateix en els esmentats articles relatius a la substitució fideïcomissària (que no crec que tingui un caire més familiar que els heretaments). I, en fi, si la crida genèrica a favor dels fills segons l'art. 114.1 actual es fa extensiva als fills matrimonials, als no matrimonials i als adoptius, la mateixa crida genèrica feta a favor dels fills cridats com a fiduciaris o com a fideïcomissaris es continua limitant als fills matrimonials (segons resulta dels arts. 174.5 i 175 núm. 2); i partint de l'estreta relació que indubtablement existeix entre els arts. 114, 174 i 175 i l'existència d'uns principis generals del dret civil de Catalunya (segons resulta dels art. 1.er i disposició final 4.ª), els actuals arts. 170, 174, 176, 177 i 179 s'haurien d'haver modificat per tal de concordar-los

amb els principis constitucionals; ja que en qualsevol cas el causant podria limitar les crides a la descendència matrimonial, si així ho creia adient.

C) El principi d'equiparació jurídica dels sexes. El fonamental art. 14 de la Constitució és contrari a la subsistència de qualsevol disposició discriminatòria entre les persones per raó del sexe. I atenint-se a l'esmentat criteri constitucional la reforma de la Compilació de l'any 1984 ha modificat l'art. 116 núm. 2, en el sentit de suprimir el requisit que l'elecció d'hereu solament podria recaure en dones, si no existien barons. I se suprimeix també el primitiu art. 321, que mantenia les tradicionals i anacròniques normes sobre intercessió de la dona en general.

S'ha d'incloure igualment en aquest apartat la modificació dels arts. 26 i 27 relatius al dot obligatori, que implicaven donar un tracte preferent a les filles respecte als fills, i que s'ha traduït per la supressió d'aquesta modalitat del dot. La qual cosa ha obligat a reformar parcialment l'article 30, suprimint la referència que s'hi contenia respecte al règim del dot obligatori.

D) El principi d'equiparació jurídica dels cònjuges. Establert amb caràcter general a l'art. 14 de la Constitució, i d'una forma més concreta en el seu art. 32 (cfr. també l'actual art. 66 del Codi Civil), ha obligat a reformar els següents articles de la Compilació:

— En primer lloc cal esmentar que en relació amb les institucions paradotals, s'ha suprimit amb bon criteri la referència a «les condicions personals de l'esposa», que establia l'anterior art. 44.1. Que no tenia cap mena de sentit, ja que si l'escreix és sempre voluntari, es pot constituir en atenció a unes determinades condicions personals o atenint-se a qualsevol altre criteri.

— S'ha suprimit la versió moderna —o pretesament moderna— de la presumpció muciana, que va passar a l'anterior art. 23, i que en la pràctica implicava o podia implicar posar en perill el patrimoni de l'esposa de manera unilateral, com a conseqüència del règim de la nul·lilitat de les donacions entre cònjuges que establia l'anterior art. 20. Pel que fa referència a la presumpció muciana com a norma de tancament del règim de separació de béns, ha estat substituïda per una presumpció força restrictiva de comunitat respecte als béns de procedència dubtosa, que es troba a l'actual art. 49.3. I la presumpció muciana segons l'anterior art. 23, establerta unilateralment a favor del marit, s'ha convertit en l'actual art. 23 en una institució a favor dels creditors dels cònjuges, molt més acceptable i acomodada als corrents actuals, i que afecta per igual ambdós cònjuges.

— Una mena de presumpció muciana en contra del marit, que apareixia en el primitiu art. 42 quan s'havia constituït aixovar (institució totalment desconeguda en els temps actuals), s'ha suprimit per coherència amb la modificació abans esmentada de l'art. 23.

— Pel que fa referència als anomenats règims de comunitat de béns, s'han modificat parcialment els anteriors arts. 55 (referent a l'associació a compres i millores) i 59 (relatiu a l'agermanament), en el sentit de suprimir la posició preeminent del marit i passar a un sistema de cogestió, que fa efectiu el principi d'equiparació jurídica dels cònjuges.

—L'anterior art. 322, darrera versió de les multiseulars disposicions romanes sobre intercessió de la dona casada, amb bon criteri s'estima incompatible amb el principi d'equiparació jurídica dels cònjuges; la qual cosa ha determinat la supressió d'una institució que ja havia derogat la Llei de la Generalitat republicana de 19 de juny de 1934 (en el seu art. 7.^è), i que lamentablement la Compilació de 1960 va restablir atribuïnt-li la màxima eficàcia.

—En altres supòsits el principi d'equiparació jurídica de cònjuges s'ha traduït en la bilateralització de determinades institucions, que abans es regulaven per tal d'afavorir o de limitar l'esfera d'actuació d'un sol dels cònjuges. En el cas dels béns parafernals que regulaven els anteriors arts. 49-51, els mateixos articles integren ara, amb determinades modificacions que en aquest moment no cal comentar, el capítol X, que ja no s'intitula «dels béns parafernals», sinó «dels béns privatius».

—També es bilateralitza l'any de plor (vegeu els actuals arts. 24 i 25), que segons el dret tradicional es conferia únicament a la vídua, i actualment s'estableix a favor del consort supervivent. S'aprofita també la reforma per tal de donar un caire més modern a la regulació de les causes que determinen la pèrdua de l'any de plor; i es precisa el dret del consort supervivent a habitar tot l'habitatge conjugal durant l'esmentat any. En tot cas, la reforma de la institució no estalvia d'emprendre en un futur no massa llunyà una regulació més acurada sobre protecció de l'habitatge familiar a Catalunya, que en els moments actuals és tal vegada una de les llacunes més importants i negatives que presenta el nostre dret familiar.

—Es bilateralitza també la tradicional institució de la quarta marital, establerta inicialment a favor de la vídua, que els nous arts. 147-153 atribueixen al consort supervivent, la qual cosa ha determinat igualment que passi a anomenar-se quarta vidual. La reforma abasta també determinats punts, que suposen un migrat intent d'adaptar aquesta antiga institució a la realitat dels nostres temps, i que ha deixat pendent el problema de la protecció legal del consort supervivent en els casos de successió testamentària, que s'hauria d'afrontar sense excessives dilacions, i d'una manera concreta i decidida, perquè la situació actual de cap manera no es pot considerar satisfactòria (almenys mentre les relacions patrimonials entre els cònjuges catalans es continuïn estructurant segons el règim econòmic conjugal de separació de béns).

—I, en fi, s'ha bilateralitzat també l'art. 19 relatiu a les predetraccions viduals, i s'ha aprofitat l'avinentesa per tal de regular-les amb un major caire de modernitat.

E) Incidència del divorci en el dret català. Per desenvolupar els criteris constitucionals respecte al matrimoni (cfr. l'art. 32.2 de la Constitució), l'actual art. 85 del Codi civil estableix que el matrimoni es dissol pel divorci, i aquesta nova causa de dissolució del matrimoni forçosament havia d'incidir sobre determinades institucions familiars i successòries catalanes creades a l'entorn d'un vincle matrimonial. Per això la reforma de la Compilació per Llei 13/1984 del Parlament català, encara que encaminada fonamentalment a concordar el text compilat amb la Constitució, va anar una mica més enllà del seu objectiu primordial, i, encertadament, va considerar adient fer front a la nova problemàtica derivada del divorci, per tal d'oferir als ciutadans de Catalunya unes sortides legals als possibles conflictes que aquesta causa de dissolució

del matrimoni pot produir en unes institucions catalanes que es crearen i es desenvoluparen al marge de la problemàtica que planteja el divorci. En aquest sentit:

—L'actual art. 10 regula d'una manera acurada la incidència del divorci en els capítols matrimonials i en els heretaments catalans, oferint unes solucions raonables respecte a unes qüestions no gens fàcils de resoldre, ateses les contradiccions que inevitablement es donen entre el divorci i unes institucions que, com els capítols matrimonials i els heretaments, persegueixen unes finalitats radicalment contràries a la dissolució de la família originada pel matrimoni.

—El manteniment, encara que amb puntuals modificacions, de la primitiva regulació del dot, ha donat lloc a l'oportunitat de preveure la incidència del divorci respecte al patrimoni dotal; i, en aquest punt, la reforma es concretà a afegir a l'article 35 un apartat tercer, en el qual es disposa que «en cas de divorci no s'haurà de restituir el dot si la dona n'és l'única culpable i hi ha descendents del matrimoni que restin sota la cura del pare, mentre hi estiguin».

—Respecte al *tantundem* (institució desconeguda en la pràctica des de fa molts anys), es modifica l'apartat segon de l'art. 48, en el sentit de regular la incidència del divorci en el *tantundem*.

—Pel que fa referència a una altra institució típicament catalana, com són les compres amb pacte de supervivència, es va creure adient regular la incidència que l'actual normativa sobre el matrimoni pot produir respecte a una institució de caire eminentment familiar. Per aquest motiu s'ha afegit a l'art. 62 un apartat tercer, en el qual es preveu que «en cas de nul·litat, separació judicial o divorci, el pacte de supervivència esdevindrà ineficaç i els béns esmentats seran de titularitat d'ambdós per meitats indivises, llevat que s'estableixi una altra cosa per conveni».

—Tocant a les institucions que formen part del dret successori català, s'ha modificat l'art. 148 núm. 1, en el sentit de preveure la incidència d'una demanda de divorci en els casos de reclamació de la quarta vidual.

—Encara que no es refereix d'una forma concreta al divorci, sembla oportú fer, en aquest apartat, una breu referència a l'actual art. 13, que modifica l'anterior art. 12 en un punt concret, com és el de regular l'eficàcia de les donacions i heretaments fets en contemplació a un determinat matrimoni en els casos de dispensa de matrimoni no consumat. La Llei 13/1984 no va modificar l'art. 13; però el text refós hi ha afegit el paràgraf següent: «assolida, si s'escau, le corresponent homologació, en el cas de matrimoni no consumat, amb aplicació del que disposen l'art. 10 i el darrer paràgraf de l'art. 35 d'aquesta Compilació». Es podria aventurar el criteri que es considerés oportú fer aquest afegit a l'art. 13, com a conseqüència del que disposen els actuals arts. 73 i 80 del Codi civil. De totes formes l'autorització conferida al Govern de la Generalitat per tal de refondre els textos normatius resultants de la reforma no permetia —sembla clar— modificar el text de l'art. 13 en la manera com s'ha fet, que, per altra part, en res no millora, sinó que fa notablement més confús, el text originari de l'article.

E) Altres modificacions introduïdes per la Llei 13/1984. Al marge també d'estrictes consideracions de tipus constitucional, la reforma de l'any 1984 incideix sobre determinades institucions catalanes, regulades d'acord amb uns criteris, tan tradicionals com es vulgui, però que encaixaven força malament amb els principis o criteris

que informen la societat i la família catalana dels nostres dies. Des d'aquesta perspectiva es podria dir que la demanda social aconsellava introduir les modificacions següents en el text de la Compilació de l'any 1960:

— Respecte als arts. 20-22 primitius, que establien inicialment la nul·litat de les donacions entre cònjuges, amb una possibilitat més aviat heterodoxa de convalidació, a menys que el donant en vida s'hagués penedit de la donació o l'hagués revocada, es passa ara a un sistema de donacions entre cònjuges vàlides, però revocables en els casos que preveu l'actual art. 21. Per tal d'evitar repeticions, em remeto al que ja he manifestat abans sobre aquest punt. I sols afegiré que la nova regulació de les donacions entre cònjuges ha comportat modificar l'art. 29.1, suprimint els condicionaments que establia respecte a l'augment de dot fet pel marit durant el matrimoni. I la reforma dels arts. 20-22 explica que s'hagi suprimit el requisit que el pacte d'agermanament havia d'ésser convingut abans de la celebració del matrimoni (segons es preveia en l'art. 58.1 primitiu).

— La reforma incideix també sobre l'art. 12, que permet a tots els cònjuges catalans contractar entre ells a títol onerós o gratuït; mentre que l'anterior art. 11 sols permetia la contractació a títol onerós entre cònjuges, si vivien en règim de separació de béns. Si bé, penso, que l'abast de la modificació és més aparent que efectiu, ja que actualment la pràctica totalitat dels matrimonis catalans viuen en règim de separació de béns. De totes maneres la modificació va ésser oportuna.

— L'anterior art. 24 limitava l'import de les donacions que el cònjuge que contractava segones nocés, tenint fills o descendents de matrimonis anteriors, pogués fer a seu consort; i seguint el mateix criteri el primitiu art. 253 limitava, en circumstàncies iguals, les adquisicions hereditàries fetes pel cònjuge supervivent del causant bínube. Aquestes restriccions en contra del segon consort fonamentades en un recel (o potser en una obsessió) envers les segones nocés, tinc la impressió que havien perdut una bona part de la seva justificació en els nostres temps. Per això crec que va estar encertat el legislador català de l'any 1984 quan es va decidir per la derogació de les limitacions que en contra del segon consort establien els esmentats arts. 24 i 253. La qual cosa ha portat a modificar parcialment l'art. 36.3, en el punt relatiu a la restitució d'una dualitat de dots per un marit bínube; l'art. 47, suprimint el seu apartat tercer relatiu a la quantia de l'escreix, l'apartat darrer de l'article 61, suprimint la referència que feia a l'anterior art. 24, i l'art. 95 suprimint el seu apartat segon, que negava eficàcia a l'heretament mutual en cas que el consort premort deixés fills de matrimonis anteriors.

— La derogació de les restriccions que en contra del segon consort es trobaven en els esmentats arts. 24 i 253 (en llur primitiva redacció), penso que hauria d'haver portat —per raons de coherència— a suprimir del nostre dret l'anomenada reserva binupcial, perquè totes aquestes institucions responen a una mateixa finalitat, com és la de limitar la possibilitat de celebrar determinats actes com a conseqüència d'unes segones nocés, que el legislador tradicional ha contemplat sempre amb un desfavor especial, i segurament excessiu. Totes les esmentades institucions tenen unes clares arrels romanes, i, tenint en compte la unitat de propòsit que les fonamentava, el dret romà les regulà conjuntament (vegeu Codi 5.9.3 i 6); i per aquest motiu es pot racionalment pensar que els propis juristes romans, si haguessin derogat la limitació

de donacions o d'atribucions hereditàries a favor del segon consort, haurien suprimit també la reserva per segones noccs. En canvi, el legislador català dels nostres temps, després de suprimir l'any 1984 les limitacions en contra del segon consort derivades dels anteriors articles 24 i 253, no fa el mateix amb la reserva binupcial, que segons explicita en el preàmbul de la Llei 11/1987, de 25 de maig, decideix mantenir en el dret civil català, i es limita —diu— a reordenar-la. Aquesta anomenada reordenació no és sinó una altra manifestació del poc convenciment que es posa a l'hora de posar al dia el nostre dret tradicional; i en aquest punt sense cap justificació vàlida, ja que la reserva binupcial podia tenir sentit en un model social i familiar caracteritzat per l'estabilitat dels matrimonis i per la conveniència de mantenir la unitat de la família a l'entorn de la casa pairal, i sembla que cap d'aquests condicionaments no es donen en els temps actuals. Per altra part si es pensa que un dels criteris fonamentals que informen el dret successori català és el de reconèixer una gran bel·ligerància a la llibertat de disposició *mortis causa*, hi havia aquí una bona oportunitat de demostrar-ho, en lloc d'imposar per llei una reserva, és a dir, donar una destinació predeterminada a uns béns hereditaris, encara que amb la possibilitat que estableix el nou art. 269.1 de dispensar de la reserva. Hauria estat més amb consonància amb els corrents dels nostres temps, i més d'acord amb els criteris que informen el nostre dret successori no imposar cap mena de reserva per segones noccs; i si el testador vol obtenir uns efectes semblants als de l'esmentada reserva, ho pot fer fàcilment valent-se d'una institució d'una gran tradició a Catalunya, com és la d'imposar al seu consort supervivent una substitució fideïcomissària, en aquest cas pel supòsit que es torni a casar.

—El primitiu art. 272 de la Compilació, seguint un corrent jurisprudencial reiterat —i en tot cas molt poc convincent— favorable a introduir en el dret successori català l'anomenada reserva troncal o lineal *ex art. 811 del Codi civil*, regulà el que —per entendre'ns— podríem anomenar una versió catalana d'aquesta reserva. La qual cosa estava mancada de qualsevol justificació vàlida, perquè la troncalitat ja tenia una manifestació típicament catalana en la successió dels impúbbers (cfr. l'article 158 i anterior art. 251) i no hi havia cap raó per afegir-hi una altra manifestació de la troncalitat d'arrels forasteres, atès el caràcter sempre excepcional que ha tingut sempre a Catalunya la successió troncal. I això és el que ha vingut a reconèixer, amb un retard excessiu, l'actual art. 272 —en la seva redacció per Llei 11/1987— quan estableix que no regeix a Catalunya cap altra reserva que la binupcial.

—I per últim cal esmentar que el text compilat de 1960 no havia resolt els dubtes, que ja existien en el dret anterior, sobre la vigència o no en el dret successori català de la reversió legal que es regula a l'art. 812 del Codi civil. Per les raons esmentades en relació a la reserva de l'art. 811 del mateix Codi, existien seriosos motius per defensar que no regia a Catalunya l'art. 812 del Codi civil. L'art. 248 —en la seva redacció per Llei 13/1984— acceptà explícitament que no regia en el nostre dret successori l'art. 812 del Codi, i aquest punt de vista el reitera l'actual art. 272 (en la redacció que li ha donat la Llei 11/1987).

2.2. Lleis especials

En exercici de les facultats legislatives que en matèria de dret civil s'atribueixen a la nostra Comunitat autònoma, el Parlament de Catalunya ha aprovat un seguit de

lleis, que als efectes de l'article 9.2 de l'Estatut d'Autonomia cal entendre que vénen a desenvolupar el tradicional dret civil vigent a Catalunya. En aquest apartat es faran unes breus referències a les lleis aprovades pel Parlament català que regulen aspectes de la matèria civil, la competència sobre la qual és atribuïda a la Generalitat. En atenció als límits dins dels quals s'emmarca aquest treball, quedaran al marge de les meves consideracions aquelles lleis que encara que en determinats aspectes regulen matèries pròpies del dret civil, tenen, no obstant, una altra finalitat primordial. Com succeeix amb la Llei 4/1983, de 9 de març, sobre Cooperatives de Catalunya, que s'insereix en una més extensa normativa catalana de caràcter sectorial sobre entitats jurídiques, la Llei 9/1981, de 18 de novembre, de protecció de la legalitat urbanística i la Llei 3/1984, de 9 de gener, de mesures d'adequació de l'ordenament urbanístic de Catalunya, la Llei 11/1981, de 7 de desembre, del Patrimoni de la Generalitat, la Llei 1/1983, de 18 de febrer, de determinades estructures comercials i vendes especials (de caràcter fonamentalment administrariu), la Llei 15/1984, de 20 de març, del joc, i la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors (que regula qüestions referents a diferents branques de l'ordenament jurídic).

A) La Llei 1/1982, de 3 de març, de fundacions privades. Respecte a aquesta llei s'ha de precisar, inicialment, que no es dicta en base a l'art. 9.2 de l'Estatut i, per tant, en exercici de la facultat de desenvolupar el dret civil català, sinó en virtut de la competència exclusiva que en matèria de fundacions atribueix l'art. 9.24 de l'Estatut a la Generalitat de Catalunya. Amb tot cal dir que la Llei regula fonamentalment els aspectes de dret civil amb referència a les fundacions, i per tant des d'aquesta perspectiva es pot entendre que constitueix un desenvolupament del dret civil de Catalunya, que ha fet possible l'actual organització política de l'Estat espanyol a partir de la Constitució de 1978. Es tracta d'una llei concisa i de caire modern, que ha tingut una acceptació general, i d'una manera o altra ha influït en disposicions semblants promulgades per altres comunitats autònomes. El preàmbul de la Llei justifica la seva promulgació «per raó de la gran tradició existent a Catalunya en matèria de fundacions i de la conveniència que, a l'hora d'implantació de l'autonomia catalana, una normativa adequada sigui un estímul eficient per a la dedicació de nous capitals privats a la realització de finalitats d'interès general que coadjuvin amb els poders públics catalans a la satisfacció de les necessitats generals de la comunitat».

La Llei de 1982 va ésser posteriorment modificada per la posterior Llei 21/1985, de 8 de novembre, i la complementa la Instrucció per a l'organització i el funcionament del Protectorat de la Generalitat de Catalunya sobre les fundacions privades de Catalunya, aprovat per Decret 37/1987, de 29 de gener. Estan sotmeses a la normativa catalana sobre fundacions les constituïdes d'acord amb les disposicions catalanes, sempre que exercixin llurs funcions principalment a Catalunya (art. 1.º de la Llei), i se'ls imposa el requisit de tenir el domicili de la fundació dintre del territori de Catalunya (art. 9.1.c, *ídem*). El protectorat sobre les fundacions privades catalanes l'exerceix la Generalitat de Catalunya, en els termes que resulten dels arts. 15 i 16 de la Llei, que desenvolupen la Instrucció abans esmentada, de l'any 1987.

B) La Llei 24/1984, de 28 de novembre, de contractes d'integració. Es tracta d'una llei promulgada amb la finalitat de desenvolupar el dret civil català, partint de l'art. 339 de la Compilació, el qual estableix que «els contractes de soccita o soccida

pels quals hom s'obliga a menar, àdhuc a pasturar, el bestiar d'altri, repartint-se entre ambdós els fruits i els guanys, així com el conlloc, i altres d'anàlegs, que se solen celebrar en algunes comarques sobre cria i recria de bestiar, amb dret a utilitzar-lo o sense, es regiran per les convencions atorgades, i, en llur defecte, pels usos i costums de les comarques respectives». Aquest desenvolupament normatiu sembla que l'ha motivat l'augment dels contractes de producció de carn, especialment d'engreix de ramat, que tingueren lloc durant els anys 70.

El contracte d'integració el configura l'article 1.er 1 de la Llei com un contracte civil; i segons l'apartat segon del mateix article, «en aquest contracte, una de les parts, anomenada integrador, s'obliga a proporcionar el bestiar, els subministraments necessaris a què fa referència aquesta Llei i la direcció tècnica de la producció, i l'altra, anomenada integrat, s'obliga a facilitar els espais, les instal·lacions i els serveis necessaris per a la producció, a canvi d'una remuneració que aquell li ha de satisfer en relació amb la producció obtinguda». El contracte es regeix per la voluntat de les parts, sempre que no contradigui normes imperatives, pel costum del lloc on radica la instal·lació de l'integrat, i supletòriament per les normes dispositives de la Llei i de la legislació general (art. 3.er 1). I segons l'article 2.^{on} 1 «el contracte que té les característiques esmentades en l'article anterior no perd la qualitat de contracte d'integració si el mot emprat per designar-lo és un altre»; que implica una altra limitació a l'autonomia de la voluntat, derivada de la fixació del tipus contractual.

La Llei no exigeix cap forma per a la validesa del contracte, però amb la finalitat d'estimular la forma escrita, ha creat un registre de contractes d'integració (vegeu el seu art. 16).

C) La Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada. Té com a precedent la Llei de successió intestada de 7 de juliol de 1936, promulgada per la Generalitat republicana, amb la finalitat d'evitar que es continués aplicant a Catalunya la normativa del Codi civil sobre successió intestada, que havia imposat des de feia alguns anys la jurisprudència del Tribunal Suprem, amb uns arguments que no havien arribat mai a ésser mínimament convincents. La Llei de 1936 va suposar en el seu moment un intent seriós de posar al dia la tradicional normativa catalana en matèria de vocació legal a l'herència, i que no va tenir massa repercussions després en el text de la Compilació de 1960, excepte en la qüestió de l'usdefruit vidual abintestat, que regulava el primitiu art. 250 de la Compilació seguint l'art. 23 de la Llei de 1936. El preàmbul de la Llei de 1987 diu que «aquest text ha tingut molt present la Llei de Successió Intestada de 7 de juliol de 1936 i l'Avantprojecte de Compilació». La qual cosa vol dir, també, que l'any 1987 es va perdre una bona oportunitat de promulgar a Catalunya una nova llei sobre successió intestada, inspirada en els criteris que actualment predominen en els països de la nostra àrea cultural, i que haurien estat perfectament aplicables a la societat i a la família catalanes de finals del segle XX.

Com a trets fonamentals de la Llei de 1987 assenyalaria els següents:

—Els arts. 1 a 4 de la Llei de 1936 derogaven el principi romà sobre incompatibilitat entre la successió testamentària i la intestada; però l'art. 97 de la Compilació tornà al criteri tradicional de la incompatibilitat. El preàmbul de la nova Llei diu que «no s'ha cregut oportú prescindir dels grans principis que han informat tradicionalment el dret català en aquesta matèria, malgrat la posició que, en un sentit diferent,

mantingué en alguns supòsits la damunt dita Llei del 1936». Aquesta reafirmació del principi romà de la incompatibilitat no crec que es pugui considerar un encert del legislador actual, sinó més aviat una concessió gratuïta al tradicionalisme jurídic, que defuig enfrontar-se amb els canvis socials. La regla de la incompatibilitat, especialment quan el testador ha disposat voluntàriament sols d'una quota del seu patrimoni, contraria obertament la voluntat del testador, sense cap mena de justificació vàlida. I si va tenir històricament una justificació, això succeïa quan era costum instituir un hereu únic per tal de conservar la integritat del patrimoni familiar; però la regla de la incompatibilitat ha perdut tot el seu sentit des del moment en què són cada vegada més freqüents les successions estructurades sobre la base de distribuir el patrimoni hereditari entre els fills.

—Es modifica també en determinats punts el tradicional sistema romà de la *successio ordinum et gradum*, mitjançant establir un sistema de vocacions simultànies a l'herència (cfr. l'art. 3.º), molt més racional en els nostres temps que el derivat dels preceptes i principis anteriors.

—Quan succeeixen com a hereus abintestats els fills o descendents, l'art. 11 atribueix al consort supervivent l'usdefruit de tota l'herència, modificant en aquest punt l'art. 23 de la Llei de la Generalitat republicana i l'art. 250 de la Compilació, que en el mateix supòsit concretaven l'usdefruit vidual a la meitat de l'herència del premort. La modificació és plausible, oimés si es té en compte que, darrera aquest sistema successori, hi ha gairebé sempre un règim econòmic conjugal de separació de béns, amb tots els eventuals perjudicis que un règim de separació absoluta pot representar per al consort supervivent. Una altra cosa és que en els nostres temps es pugui considerar la solució més adient estructurar la protecció del consort supervivent mitjançant la via d'uns usdefruits més o menys amplis. A mesura que augmenta la longevitat de les persones, els usdefruits viduals poden comportar una degradació dels béns hereditaris, que ningú no té massa interès a millorar mentre està vigent l'usdefruit; i quan els hereus adquireixen la plena propietat, ja són moltes vegades d'edat massa avançada per emprendre reformes i millores en el patrimoni. La qual cosa pot repercutir negativament en els interessos generals.

—L'art. 13 estableix que «en el cas de morir el causant sense fills ni descendents, el succeeix el cònjuge supervivent». La Llei republicana de l'any 1936 cridava com a hereu el cònjuge supervivent en defecte de descendents i ascendents, i la mateixa solució ha passat a l'actual art. 944 del Codi civil. La innovació de l'art. 13, que comporta millorar la posició del consort supervivent en l'ordre de crides a la successió intestada, sembla plenament acceptable, perquè permet corregir per mitjà del sistema successori el principal inconvenient que sol presentar el règim econòmic conjugal de separació de béns. Però si gairebé tot el sistema successori català s'estructura entorn del criteri d'evitar que per una successió per causa de mort, els béns tradicionalment vinculats a una família puguin passar a una altra, l'actual art. 13 de la Llei de successió intestada no està gens d'acord amb aquest principi que informa tot el nostre dret successori. Tal vegada hauria estat oportú plantejar-se l'oportunitat de distingir entre els béns adquirits per successió familiar i els guanyats durant el matrimoni, ja que respecte a aquests darrers no hi hauria cap inconvenient a atribuir-los al consort supervivent, àdhuc com a primer hereu abintestat (en funció —una vegada més— del règim de separació de béns).

—Encertadament es refusa el sistema anterior, que admetia l'art. 14.2 de la Llei republicana, de cridar com a successors abintestats conjuntament els ascendents, germans i nebots, fills de germà premort. Segons l'actual art. 16, en defecte de descendents i de cònjuge succeeixen exclusivament els pares (o anteriors ascendents); i, únicament en defecte de descendents, cònjuge i ascendents, succeeixen els col·laterals. Aquesta oportuna innovació evitarà l'excessiva fragmentació dels patrimonis hereditaris en els casos de successió intestada.

—Es regula d'una manera més completa, encara que potser excessivament complicada, la successió per la via de l'abintestat en els casos d'adopció plena (arts. 21-26). Que tal vegada haurà d'ésser objecte d'una futura revisió, derivada de la nova regulació de l'adopció per la Llei estatal 21/1987, d'11 de novembre.

